

Tendenser i Årets Dagtilbud 2017

Danske dagtilbud har i en årrække beskæftiget sig med børneperspektiver. Og i de senere år har vigtigheden af at inddrage børns perspektiver i det pædagogiske arbejde vundet øget opmærksomhed. Ikke mindst har partierne bag den politiske aftale Stærke dagtilbud – alle børn skal med i fællesskabet fra juni 2017 sat fokus på betydningen af inddragelse af børneperspektiver i hverdagens aktiviteter.

Når det pædagogiske personale formår at invitere børn til at udtrykke sig og forstår at gribe børnenes perspektiver, lære af dem og ændre praksis, understøtter de børns læring og ret til indflydelse på eget liv. Det pædagogiske personale kan samtidig inddrage børnene som aktive deltagere, så deres syn på verden får betydning for, hvilke aktiviteter der igangsættes.

I Årets Dagtilbud 2017 er der fokus på temaet Pædagogiske læringsmiljøer med inddragelse af børneperspektiver. Blandt indstillingerne er der mange gode eksempler på, at det pædagogiske arbejde i landets dagtilbud er af høj kvalitet, og mange inddrager børneperspektiver både i det daglige arbejde og i planlægningen af de pædagogiske aktiviteter.

Vi har identificeret fem tendenser i dagtilbuddenes arbejde med børneperspektiver. Tendenserne beskrives i artiklen med afsæt i aktuel viden fra dagtilbudsforskning. Vi ser på tre elementer af kvalitet: *strukturel* kvalitet som fx fysiske rammer og efteruddannelse, *proceskvalitet* som fx interaktioner, leg, ledelse og samarbejde og *resultatkvalitet* som fx færdigheder og skoleparathed.

Tendens nr. 1: Læringsmiljøer, der følger barnets spor

Det fremgår tydeligt, at de dagtilbud, der er indstillet til Årets Dagtilbud 2017, lader sig inspirere af børnenes univers, og hvad børnene er optagede af. De "følger barnets spor", hvilket kommer til udtryk på forskellige måder. I et dagtilbud beskrives det, hvordan det pædagogiske personale igangsætter aktiviteter, der tager afsæt i børnenes naturlige interesse, motivation og nysgerrighed, fx ved at en pædagog inspirerer til en aktivitet ved at plukke bær. Børnene støder til, og aktiviteten udfolder sig derfra med afsæt i børnenes spørgsmål. Den pædagogiske praksis lader børnenes nysgerrighed, udtryk og initiativer være dirigent. I et andet dagtilbud arbejdes der i en lang periode med et projekt om Alfons Åberg. Da en dreng i børnegruppen er optaget af sine bedsteforældres skilsmisse, griber det pædagogiske personale muligheden for at indarbejde skilsmisse som tema i projektet. Det giver anledning til aktiviteter og dialoger om forskellige typer af familiemønstre. Personalet reagerer på barnets optagethed ved at improvisere. De tilføjer projektet en ny dimension, der ikke oprindeligt var tilsigtet og planlagt.

FAKTA: ÅRETS DAGTILBUD 2017

Der indkom i alt 42 indstillinger til Årets Dagtilbud 2017. Tre dagtilbud blev nomineret:

- **Dagplejer Vibeke Lundgaard Clausen, Silkeborg Kommune**
- **Den integrerede institution Grangård, Vejle Kommune**
- **Vuggestuen Corneliusmindevej 4, Tårnby Kommune**

De tre nominerede har alle haft besøg af priskomiteen. På baggrund af indtryk fra besøgene udarbejdes en artikel fra hvert af de tre nominerede dagtilbud.

Prisen som Årets Dagtilbud 2017 uddeles af børne- og socialminister Mai Mercado 11. december 2017.

At dagtilbuddet arbejder bevidst og systematisk med børneperspektiver, når det "følger barnets spor" i spontane og planlagte aktiviteter, handler om udvikling af *proceskvalitet*. Vi ved fra forskningen, at vokseninitierede aktiviteter ikke fanger børnenes interesse i lige så høj grad, som når aktiviteterne designes i samspil mellem børn og voksne, og at de derfor ikke får det samme læringsudbytte af aktiviteten. Vi ved også, at rigtig god kvalitet først opstår, når pædagogisk personale kan skabe aktiviteter, som både tager afsæt i børnenes leg og interesser og samtidig bygger på en klar idé om, hvad børnene skal lære og udvikle gennem aktiviteten. I et bredere perspektiv handler det om at følge barnets spor ved at understøtte barnets position som ligeværdig, hvor barnets bidrag får betydning for dets liv. Børns medindflydelse er en forudsætning for gode barn-voksen-interaktioner. Det er derfor væsentligt, at det pædagogiske personale har fokus på at skabe læringsmiljøer baseret på børneperspektiver ved blandt andet at følge børnenes interesser og spor og lade dem være afsæt for spontane såvel som planlagte aktiviteter i dagtilbuddet.

Tendens nr. 2: Læringsmiljøer med fokus på forældresamarbejde og overgange

Årets indstillinger viser, at dagtilbuddene har øget fokus på forældresamarbejde og på at etablere gode overgange mellem barnets to livsverdener – hjemmet og dagtilbuddet. Der er flere gode eksempler på, hvordan dagtilbuddene skaber sammenhæng for børnene. I ét dagtilbud har hvert barn en logbog og en kuffert, som bliver bragt frem og tilbage mellem dagtilbuddet og hjemmet. I kufferten er der billeder og beskrivelser af, hvad barnet har lavet, hvilket giver børnene i dagtilbuddet en mulighed for at fortælle med kropssprog og ord om deres oplevelser med dagens aktiviteter. Det pædagogiske arbejde med kufferten skaber dialog med forældrene og inviterer barnet til at udtrykke sit perspektiv på livet både i hjemmet og i dagtilbuddet. At barnet således får mulighed for at dele sine oplevelser, giver ofte anledning til, at lege, aktiviteter eller interesser, der startes i dagtilbuddet, kan fortsættes og understøttes i hjemmet og omvendt.

Dagtilbuddenes fokus på forældresamarbejde og overgange handler også om at udveksle viden om barnet og skabe en tillidsfuld relation. Flere af dagtilbuddene tager fx på hjemmebesøg hos barnet, inden det starter i dagtilbuddet. Det giver dagtilbuddet mulighed for at opleve barn og forældre på deres hjemmebane og i velkendte omgivelser undersøge, hvad barnet er optaget af og interesserer sig for. Samtidig giver det barn og forældre mulighed for at lære dagtilbuddets personale at kende i trygge, velkendte omgivelser.

At dagtilbuddene arbejder bevidst og systematisk med forældresamarbejde og overgange, er et udtryk for, at dagtilbuddene har fokus på *proceskvalitet*. Fra forskningen ved vi blandt andet, at et godt samarbejde mellem forældre og pædagogisk personale bidrager til at understøtte børnenes trivsel, udvikling og læring. Jo mere forældre inddrages i børns læring, jo mere udvikles børnenes kognitive og sociale kompetencer. Forældresamarbejde af høj kvalitet er kendetegnet ved tillidsbaseret kommunikation, hvor hjemmet og dagtilbuddet udveksler viden om barnet. Det pædagogiske personale og forældrene oplever børnene i forskellige situationer og har hver især en unik viden, som, når den deles, kan berige samarbejdet til gavn for barnet.

Dagtilbud og forældre bliver klogere på barnets oplevelser og interesser, når de samarbejder, og dagtilbuddet får mulighed for at tilpasse læringsmiljøet til det enkelte barn og børnegruppen. Tendensen til at arbejde systematisk med forældresamarbejde er i tråd med nyere undersøgelser, der viser, at mange forældre efterlyser mere dialog om børnenes trivsel, udvikling og læring og viden om, hvordan de som forældre i højere grad kan understøtte deres barn i denne forbindelse. Dagtilbuddenes arbejde med at inddrage børneperspektiver i forældresamarbejde og overgange er således betydningsfuldt, fordi det øger muligheden for at tage afsæt i børnenes oplevelser i forbindelse med udviklingen af kvaliteten i dagtilbuddet.

Tendens nr. 3: Læringsmiljøer med fokus på børns deltagelsesmuligheder

En tredje tendens i indstillingerne er, at dagtilbuddene er optaget af at skabe inkluderende læringsmiljøer, hvor det pædagogiske personale arbejder fleksibelt og bevidst med at understøtte deltagelsesmuligheder for alle børn. Der er talrige eksempler på, hvordan dagtilbuddene skaber læringsmiljøer, der understøtter børns deltagelsesmuligheder både med tiltag rettet mod materialer og indretning og med tiltag rettet mod interaktioner.

I et dagtilbud omdanner og tilpasser personalet en gyngesæde, så det bliver muligt for et barn med muskelsvind at deltage i kammeraternes gyngesæde på legepladsen. I et andet dagtilbud skaber personalet mulighed for, at en ny dreng uden dansksproglige kompetencer kan blive en del af fællesskabet, ved at lave en form for ordbøger og lære børne- og forældregruppen en form for tegnsprog. De gør det dermed muligt for drengen og kammeraterne at kommunikere. Dagtilbuddene understøtter således alle børns deltagelsesmuligheder gennem materialer og indretning.

Børnenes deltagelsesmuligheder understøttes også gennem dagtilbuddets arbejde med interaktioner. Det, der står særligt tydeligt i årets ansøgninger, er et stort fagligt engagement i forhold til at understøtte børnenes selvorganiserede leg og børnefællesskaber. Et dagtilbud opererer fx med noget, det kalder legemanuskripter. Det handler om, at personalet leger forskellige lege med børnene og giver dem en fælles referenceramme, som de kan bygge videre på, når de selv organiserer lege. Der er også eksempler på læringsmiljøer, hvor det pædagogiske personale leger sammen med børnene i børnenes fantasiunivers på børnenes præmisser. Her går personalet ind i børnenes oplevelsesverden, hvor børnenes initiativer almindeligvis får mere plads og betydning end i den voksenorganiserede aktivitet. Det pædagogiske personale, der deltager i legen, kvalificerer og udvider den og guider børn med mindre legeerfaring til at deltage relevant.

At dagtilbuddene arbejder bevidst og systematisk med at fremme børns deltagelsesmuligheder gennem justeringer i de fysiske omgivelser og en systematisk understøttelse af børnenes leg, handler om at udvikle hhv. *strukturel kvalitet* og *proceskvalitet*. Fra forskning ved vi, at når det pædagogiske personale reflekterer over og arbejder aktivt med rum og genstandes muligheder og begrænsninger, så får det betydning for børnenes interaktioner. Vi ved også, at børns succesfulde deltagelse i leg i sig selv er en præstation, der forudsætter gode sociale og sproglige kompetencer. Og vi ved, at det pædagogiske personale spiller en afgørende rolle for børnenes leg. Når personalet deltager i legen, har de mulighed for at håndtere nogle af de udfordringer, der kan opstå, uden at bryde med legens egen udvikling. Det er således betydningsfuldt for udviklingen af kvaliteten i dagtilbuddet, at det pædagogiske personale arbejder bevidst med indretning og interaktioner for at udvide og understøtte børns deltagelsesmuligheder.

Tendens nr. 4: Læringsmiljøer med forudsætninger for fordybelse

Dagtilbuddene er i høj grad optaget af at understøtte børns og voksnes mulighed for fordybelse. Det kommer blandt andet til udtryk i dagtilbuddenes fokus på at minimere forstyrrelser af børnenes selvorganiserede leg. En beskrivelse fra et dagtilbud fortæller fx, hvordan en dreng, der er fordybet i en stille leg, skærmes for forstyrrelser fra de andre børn og ikke tvinges til opbrud, så snart det er frokosttid. Han får i stedet lov til at lege færdig. Her formår dagtilbuddet at lade barnets udtryk (optaget af leg) få indflydelse på den ellers planlagte dagsrytme. I et andet dagtilbud inddrages børnene i at reflektere over og bestemme, hvordan man via indretning kan understøtte, at deres lege ikke forstyrrer hinanden. Her er personalet opmærksomme på børneperspektivet som et demokratisk anliggende, hvor børnene får ansvar for og indflydelse på løsning af fællesskabets udfordringer. Lidt anderledes kommer arbejdet med fordybelse til udtryk i et tredje dagtilbud, hvor personalet systematisk har undersøgt, hvad der forstyrrer nærvær og fordybelse i dagligdagen. Det har resulteret i en række tiltag, der skal minimere personalets trafik ind og ud ad døren. Fx har de flyttet en personalecomputer, indført forberedelsestid og udliciteret praktiske opgaver til køkkenpersonalet.

At dagtilbuddene arbejder bevidst med at understøtte børns og voksnes mulighed for fordybelse, handler om at udvikle læringsmiljøer med høj *proceskvalitet*. Fra forskningen ved vi, at personalets færden kan forstyrre børnenes indbyrdes leg. Vi ved også, at personalets fysiske og mentale tilstedeværelse øger børnenes legeengagement samt øger intensiteten og varigheden af børnenes interaktioner. For de yngste børn er tryghed og nærhed helt centralt. Derfor er

det særligt vigtigt med de voksnes tilstedeværelse. Det viser sig også, at de voksnes tilstedeværelse har positiv betydning for de yngste børns interaktioner med voksne, børn og legetøj. Når dagtilbud arbejder med fordybelse, viser det stor respekt for børnenes oplevelsesverden og har betydning for børnenes mulighed for at trives og udvikle sig.

Tendens nr. 5: Læringsmiljøer med en stærk evalueringspraksis

Evaluering, der understøtter udvikling og tilpasning af læringsmiljøet, er en integreret del af den pædagogiske praksis i de dagtilbud, der er repræsenteret i årets indstillinger. Den evalueringspraksis, der viser sig, er mangefacetteret og strækker sig fra meget formel evaluering til en bredere og mere uformel evaluering. I et af dagtilbuddene arbejder personalet med at skabe et åbent og konstruktivt kritisk miljø, der fastholder dem i løbende at reflektere over, hvilke lærings- og tilblivelsesmuligheder de stiller til rådighed for børnegruppen. Personalet udfordrer deres egne forforståelser ved at være nysgerrige på børnenes oplevelser. På tværs af dagtilbuddenes forskelligartede evalueringspraksis er brugen af video ret udbredt. I et dagtilbud bruges videoklip til at dokumentere dagligdagen på ForældreIntra, og efterfølgende bruges de samme videoklip som datagrundlag for en systematisk evalueringssamtale om praksis.

Dagtilbuddenes systematiske arbejde med forskellige former for evaluering handler om at øge kvaliteten i forhold til både *strukturer, processer og resultater*. Vi ved, at meningsfuld evaluering giver et nyt blik på egen praksis og højner den pædagogiske faglighed, når der justeres på baggrund af evalueringen. Vi ved også, at evaluering kan forbedre planlægning af pædagogiske forløb og sikre løbende tilpasning af læringsmiljøet. Desuden kan en løbende, formativ evaluering understøtte, at børn ikke overses, og at der sættes ind tidligere med en passende indsats. Dagtilbuddenes stærke evalueringspraksis skaber derfor gode forudsætninger for at gå på opdagelse i børnenes perspektiver og derfra udvikle og understøtte et læringsmiljø af høj kvalitet.

Årets Dagtilbud 2017 byder på mange gode og inspirerende eksempler på pædagogisk arbejde af høj kvalitet. Samlet set viser indstillingerne, at pædagogisk personale rundt om i de danske dagtilbud gør sig store bestræbelser på at skabe stærke læringsmiljøer, der afspejler, at de voksne er nysgerrige på, hvad børn er optaget af, til gavn for alle børns trivsel, udvikling og læring.

Artiklen er udarbejdet på baggrund af:

EVA. (2017). *Kvalitet i dagtilbud – pointer fra forskning*.

EVA. (upub.). *Evalueringsredskaber i dagtilbud*.

EVA, KL, & BUPL. (2017). *Forældre-samarbejde om børneperspektiver*.

EVA. (2017). *Småbørnsperspektiver*.